

Redactiunea

se afla in

Strat'a lui Leopoldu Nr. 44.

Scrisorile nefrancate nu se primescu decâtu numai de la correspondintii regulari ai „Federatiunii.“ Scrisori anonime nu se publica. Articlii trimisi si nepublicati se voru arde si numai la cerere espressa se retorna.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Appare Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune :
 Pre trei lune . . . . . 2 fl. v. a.
 Pre siesse lune . . . . . 4 „ „
 Pre annulu intregu . . . . . 8 „ „
 Pentru Romanii'a :
 Pre an. intregu 24 Fr. = 24 Lei n.
 Pre 6 lune 12 „ = 12 „ „
 Pre „ 6 „ = 6 „ „
 Pentru Insertiuni :
 10 cr. de linia, 30 cr. tacs'a timbrale
 pentru fiesce-care publicatiune separatu. In locul deschisu 1 cr. de linia.
 Unu esemplariu costa 1 cr.

FRANCISCU DEACU.

Barbatulu, care in decenniele d'in urma avu atât'a influentia a supr'a destineloru patriei salle si a natiunei magiare, care prin moderatiunea sa la 1861 si prin inohiaierea pactului de la 1867. au meritatu supranumirea de „intelleptulu tierrei“ *au incetatu d'in vietia, Vineri, in 28 Jan. a. c. la 10³/₄ ore noptea.* — Deacu fu unulu d'intre cei trei mari barbati ai Ungariei, a caroru nume sunt nedespaltibile de evnemintele celle mai remarcabile ale lupteloru de desceptare nationale si de libertate a unguriloru. *Széchényi*, „cellu mai mare unguru“ in anii absolutismulu nemtiescu, desperandu de sortea natiunei salle, se sinucisse; *Kossuth* cellu mai populare si necontestatu cellu mai illustru prin mari conceptiuni si rolulu ce au jocatu, ajunsu la adance betranetie, prefere a gustá panea essiliulu decâtu a se umili, precandu allu treile, transigandu cu impregiurabile, more crediendu a fi vediutu pamentulu juruintiei. Deacu patimiá de mai multi anni de bola de inima, carei-a au trebuitu sè succumba vigoros'a constitutiune trupesca a septuagenariulu. Cei mai betrani macedono-romani d'in Pest'a spuneau cá Deacu se trageá d'intr'o familia romanesea cu numele *Pescariu*. Ellu inse, cá tote familieele romanesci, incependu de la Mateiu Corvinulu, cari au trecutulu la Unguri, séu prin religiune, séu prin incuscire cu familie ungresci, au traitu cá unguru si pentru unguri. Numele lui va sraluce purure in annalele Ungariei. Deacu escelle, cá cetatianu, prin amorea sublime a patriei, carei-a au sacrificatu tote dillele vietiei salle; prin amorea libertatii pentru care au luptatu cu bunu successu la revindicarea drepturiloru constitutionali; escelle prin sentiulu séu de dreptate, cá-ci trebue sè recunoscemu, cumca si facia cu nationalitatile ellu singuru intre corifeii unguriloru au fostu cellu mai ecuitabilu si cornele chauvinistiloru au inceputu a cresce d'in minutulu candu Deacu, impedeatu prin bola, n'au mai potutu luá parte activa in affacerile statului si la discussiunile camerei. — Cá omu, Deacu au fostu unu caracteru perfectu si pentru person'a sa curatu de ambitiuni vane si unu modelu de rara desinteressare. — Immormentarea ossaminteloru marelui patriotu se va face Joui, in 3. Februaru a. c. la 11 ore d'in dí. Pregatirile ce se facu pentru solemnitatea funebrele sunt demne de o natiune ce sci pretiui pre fiii sei cei mari. Solennitate funebrele cum va fi acest'a, nu s'au mai vediutu in Ungaria. — Deacu s'au nascutu la 19. Octobru, an. 1803. in Chehid'a comit. Zal'a, studiele si le-a facutu la scolele d'in Arrabonu (Jaurinu) si este de observatu cá dinsulu n'au alergatu dupa sciintia in tierre straine, ci tota cultur'a sa au fostu indigena si prin umare ferita de cosmopolitismu. Rolulu séu de capu allu partitei liberale in comitatulu séu de la an. 1832, candu si-a ineeputu activitatea, apoi cá ministru si in urma ca conducatoru allu destineloru patriei salle in anii dupa absolutismu, sunt destanu de cunoscutu. — *Fia-i tierri'n'a usiora, si memori'a binecumentata.*

B.-Pest'a, 17/29 Jan. 1876.

Novell'a legii comunali s'au pertratu in camer'a deputatiloru Ungariei au fostu primíta cu mare majoritate. Statulu legii in traductiune romanescă vomu publicá in nrii prossimi pentru cetitorii nostri, precum am publicatu regulamentulu pentru essamenele candidatiloru la professura si proiectulu lege relativu la nou'a organizare a scolare secundarie, cá unele ce sunt de interesu mai de aproape si pentru publiculu romanescu. Camer'a deputatiloru, dupa paus'a intrevenita prin interventa lui Fr. Deacu, se va ocupá de proiectulu de lege despre formalitatile scolare si donatiunile in casu de moarte, prezentatu camerei, dupa ce au decutu prin comisiunea juridica; reingandu inse, acesta comisiune, proiectulu de lege relativu la clasificarea decatoriloru cu lefe mai mari si mai mici, ministrulu de justitia l'au retrassu. Comisiunea jur. au crediutu, cá admitandu-se principiulu de clasificare a decatoriloru de aceea-si categoria si lefe egali indetoriri s'ar comitte unu mare inconvenientu, ba o mare nedreptate, ceea ce intru adeveru ar si inolve o assemene lege, precandu economie ce s'ar face, ar fi forte neinsemnata, cu multu mai mica decâtu sè se pota justificá degradarea unei intregi clase de judecatori.

In sied. de la 24. Jan. a. c. s'au primitu proiectulu de lege despre modificatiunea si estinderea normeloru statutare prin legea municipale relativu la procedur'a disciplinaria.

Guvernúlu au cumperatu callea fer. orientale si are intentiunea d'a o preface in callea de statu. Guvernu dá societátii actionariloru pentru 3 actiuni doue obligatiuni câte de 100 fl cu 5% in argintu, cari simultan cu prioritatile se voru amortisá in timpu de 69 anni. Summ'a obligatiuniloru nu se urca chiaru la 10 milioane, pentru cá in Paris, pe timpulu grassarei comunei, multe actiuni arsesse si acelle nu s'au mai potutu suplini prin altele, d'in cauza cá proprietarii n'au potutu documentá indentitatealoru.

Agitatiunile in contr'a ministeriului Cislaitanu se urmeza cu insistintia si se vorbesce de crisa ministeriale. Camer'a boieriloru inca au inceputu cu actiunea de presiune a supr'a ministeriului, invitandu-lu a se presentá sè dee respunsu in cestiunea de negociatiune cu ministeriulu ung. dar ministeriulu au declinatú invitarea. Noi dâmu cu scotela cá tota presiunea Vienneziloru este o manopera inscenata cu scopu d'a zidi puntea de auru pentru ministeriulu ung. cá acestu-a sè-si pota apoi justificá retragerea facia cu impatienti'a compatriotiloru; seu cá agitatiunea, intre a carei-a factori principali se crede a fi Schmerling si chiaru Hohenwarth, are scopulu d'a trantí ministeriulu actualu, spre a se inaugurá unu altu sistem, dar acest'a firesce numai de voru permite impregiurabile. Situatiunea nu se pare a fi favorabile cellu pucinu precátu timpu incertitudinea relativu la deslegarea pacifica a cestiunii orientali nu va fi redicata. Atunci Viennezii voru cutediá.

Adunarea deputatiloru Romaniei au primitu mai multe proiecte de legi

presentate de guvernu, a nume au votatu unu creditu straordinariu de 5.600,000 lei pentru armare, apoi legea, prin care moned'a tierrei ce se va bate in viitoriu, va portá effigiea Domnitorului. — A supr'a personei Dlui Cartárgiu, presiedintele consiliului ministriloru, s'au incercatu unu attentatu in díu'a de 25 Jan. cur. candu dinsulu mergeá la adunare. Unu functionariu destituitu l'au lovit cu bastonulu, vete-marea inse, pe facia, e usiora, agressorulu Paraschivescu Mosioiu, fostu subprefectu au fostu immediatu arestatu.

Ultimele dille alle scupcinei sèrbesci au fostu forte agitate; expectatiuni violente in contr'a ministeriului, a capiloru bisericesci, in contr'a caroru-a ar fi intregu clerulu, in contr'a senatoriloru, etc. au fostu la ordinea dillei. — Principele insu-si pare a nu mai fi in securitate deplina, atât'a e siguru cá au devenitu impopulare d'in caus'a rezervatei salle portari facia cu rescop'a Slaviloru d'in Turci'a.

Qui perdidit numerum, incipiat iterum.

Precátu mai reu ne mergu lucrurile, pre atátu mai adese ori suntemu necessitati a cugetá la mediulocele si cãllile, prin cari sperãmu cá s'ar poté vindecá reulu, ce ne infesteza. Asta-di lucrurile romaniloru pre terrenulu sociale atátu politicu câtu si besericescu mergu atátu de reu, eátu e impossibile a nu pune pre cugete seriose pre omulu, carele s'au indatenatu a petrece cu attentione cursulu lor. De sine urmeza dara, cá romanii d'in regatulu Ungariei, atátu pre terrenulu politicu câtu si cellu besericescu, sè cugete la midiloce si

cãlli, prin cari aru poté cellu pucinu sperá la usiorarea sarcinei ce-i apesa. — Inse terrenulu sociale politicu asiá se vede, cá pentru romani pre dí ce merge se totu angusta, si colossalulu braci de arama allu constellatiunei moderne tientesce a eschide pre rondu totu sufletulu rom. din ambitulu acestui terrenu sociale, cá de si lis'a datu unoru-a pucini a „mai figurá inca cá pioneri pre tabl'a de siacu pana la o dí de peccate, acesti-a sunt rari cá si cometii, ce se intorcu la centenie pre orizonte, si abiá mai licurescu in departarea imensa de la sore, éra alti dupa ce se inoléza in cet'a pioneriloru de dí, si imprumuta elementu strainu de partile constitutive, in câtu nu-i mai poti cunosce, cá spre care parte a orizontelului voru a atrage attentione privitoriloru. — Deci dupa ce vedemu cá murii chinesi incepu a se inaltá mereu, si a ne eschide de pre terrenulu sociale politicu, ce ne mai remane inderetru, de câtu ne-incetatu a ne indreptá privirea si passulu intru acolo, de unde mai ayemu dreptu de a sperá, cá vomu poté ajunge cellu pucinu la unu micu resultat? Si care ar' poté fi callea, care sè duca la acestu scopu? Nu alt'a de câtu unu anghiu din terrenulu ecclesiasticu, — unu anghiuletiu dícu, — cá-ci cumca si acestu-a in mare parte e barricadatu de inaintea nostra, s'au constatatu destulu de eclatantu prin incercarile desierte alle decadeloru trecute.

Deca e adeverata díss'a unui St. parinte cumca omulu este lumea mica, credu cá si dupa principiile fundamentali alle logice, se pote face comparatiune intre lumea mica si mare; si deca stá adeverulu, cá cellu ce porta multa grige de corpu, nu multu se ingrigesce de sufletu, — pentrucá nime nu pote servi lá doi domni, atunci ne aperatu urmeza, — cum-ca lumea cea mare cuplesíta de morbulu modernu allu seclului presente — de materia-

lismu, — sè se ingrigesca mai pucinu si sè fia mai indiferente càtra celle sufletesci. De aci vine apoi cà cu cãsi passi passiesce lumea in pretins'a civilisatiur moderna, cu atãti-a dà inapoi nu — accessorie, ci adese ori chiaru — in celle essentiali alle civilisatiur religiose si morali. — Pucine stipendi europene essistu asta-di atãti de fericite, càtu in ambe direptiunele acestea sè pota aretã pasi parãteli, cà de si nu se mai pote plang' dume defanatismulu cellu uritiosu — tu trecutului, — de si nu mai sguãescu omenimea struncinarile bellurioru religiose, cum au fostu alle reformatiunei, totu-si ti-se pare cà intru adinsu s'a conjuratu lumea intru propagarea indiferentismului religinariu si in postpunerea a totu ce se inaltia si numai mediate preste sfer'a materialismului.

Din celle dîsse pana aci appare dara cà nu numai noi romanii amu avè cause de a ne plange depre stagnarea si retrogradarea starei religiose morali, ba din contra, firea lucrului ar adduce cu sine, cà cu càtu amu remasu pote mai in apoi de civilisatiunea moderna, cu atãtu sè fimu mai indreptãti a ne laudã in celle interne, si cu càtu suntemu mai eschisi depre terrenulu activitãtii politice, cu atãtu sè potemu desvoltã mai multa activitate in cerculu ecclesiasticu.

Ast'a ar' si fi starea cea adeverata, deca nu aru influentiã si in asta direptiune cause externe, si deca effussulu politice moderne nu si ar' estinde poterile salle pana si la santuariile celle interne alle natiunei romane, punendu stavile si la cursulu desvoltarei cellei mai presusu de materialismu. Ci deca si pre terrenulu ecclesiasticu ne vedemu inapoiati, ne consola cellu pucinu consciintã, cà neci aci nu noi suntemu in prim'a linea caus'a relleloru.

Pre poporulu daco-romanu vitregimea temporiloru trecute la despoiatu pre ronu de celle mai multe drepturi ere mie din vechime, asiã in càtu cursulu cellu rapede allu desvoltarei moderne neci nu-i dà tempu de ajunsu spre a-si reculege poterile intre alegerea medioloceloru de recastigarea acelloru-a, — straformari secularie s'aru recere, pana candu ar' fi in stare a se vedè era-si in possessiunea loru neconturbata; singuru unu terrenu i mai conservasse religiunea, unde se mai poteã pana in deceniile trecute consolidã prin deprinderea unoru-a din drepturile remase, si acestu terrenu ecclesiasticu, de si nu a fostu de ajunsu a sustienè pre poporu in pusetiunea parallela a drepturiloru sociali politice, a contribuitu cellu pucinu la conservarea limbei, fora de care neci unu poporu nu pote sè exista. — Cà de-si metechnele reformatiunei pana si pre acesta calle s'a ingegratu cu scopu de a desnatiunalisã pre romani, totu-si adesiunea ne infranta a martiriloru strabuni, si alipira ne despartibile a poporulu de beserica si religiunea sa, de cari nu l'a potutu desface neci forti'a brutale a temporiloru passate neci nelucirile amagitorie alle privilegieloru ruginite — au datu totu de un'a peptu cu valorile furibunde ce le au isbitu in facia furtunele si uraganele furiose alle trecutului.

Ci dorere, cà de câte-va decade in coce vitregimea temporiloru fatale si pre acestu terrenu a inceputu a angustã drepturile romaniloru, pentru-ca bine au vediutu, cei ce si au fostu propus de problema inapoiarea romanului, cumcã acestu terrenu fiindu solidu contrastã toturoru lovitureloru si contusiuniloru dein afora, si nu numai ne sustiene natiunalitatea si limb'a, ci dupa form'a constitutiunei ecclesiastice, ne ajuta multu si la desvoltarea sentiului natiunale.

Asta intentiune data pre facia a strainiloru, prevediendu-o cu spiritu petrundietoriu nu numai unii barbati ecclesiastici ci si seculari a romaniloru, nu si-au pregetatu a intefi cu tota oc-

casiunea enerea sinodeloru si prin contenu. Acea acestui dreptu istoricu allu besericeii romanesci greco-catolice a inaintã atãtu starea materiale càtu si mediulocitu prin acestu-a a contribui la binele comune allu patriei.

Si ce cugetati! Ore din incidente premerse avemu acumu cause destulle d'a abdice de la incercarile ulterioari intru resuscitarea acestui dreptu nedisputabile? Acumu, candu vedema cà tote fractiunile societãtii omenesci si alle poporeloru le facu tote spre valorisarea drepturiloru salle, numai romanii si in specie numai greco-catolicii sè-si plece capulu neconditionatu la orice bore subfere? numai ei sè fia condemnati cà Tantalulu in mediuloculu lacului mitologicu? Candu patri'a se lauda cu atãtea legi liberali si inaltulu regimu actuale cu fala porta pre flammur'a sa devis'a liberalitatii moderne, ba si manifesta neincetatu ingrigirea de binele si fericirea toturoru poporeloru numai noi romanii greco-catolicii sè avemu cause juste de a ne plange de vitregime! Ah! acest'a nu se pote! Edreptu cà avemu ritu orientale, dar' pentru aceea suntemu fii unei-a si acelle-a-si mame ai besericeii catolice, alle carei-a drepturi, ce si-au inceputulu de odata cu beserica, atãtu sunt de ne-disputabili, in càtu neci vitregimea temporiloru barbare, neci forti'a colossale a regimeloru moderne nu mai e in stare sè le contesteze. — Dupa diss'a fundatoriului besericeii, neci poterile lui Ades nu sunt in stare sè infranga beserica, dar' apoi incercarile omeniloru nepotentiosi cumu voru potè face acest'a?

Asiã dara nu e chiaru de desperatu, ci de a cercã tote mediulocel, prin cari potemu sperã cà vomu ajunge la scopu, — cà deca Domnulu va fi cunoi, cine pote fi in contr'a nostra? — Ecce eu cu voi sum pana la capetulu lumei, — e promissiunea ne-mentiunosa a lui Christu.

Ce ar' fi dar' de facutu?

Pre càtu de usura este intrebarea, pre atãtu de greu li-se yã parè respunsulu celloru mai multi din cetitorii nostri. Ba pote voru fi si de acei-a, cari voru dice, cà pentru ce sè mai svatosiesce pop'a Aenobarbu. Acestoru-a fia le de bine. Dar' ce faceã, rogu-ve, parintii si stramosii nostri, candu se affau in strintoria cà si noi? Stau dora cu man'a in sinu, asteptandu sè le sbore porumbulu friptu in gura? Consultati istoria si acest'a vi va spune câte au sufferitu ei pentru Beserica, religiune si natiunalitate. Care natiune moderna se pote mai cu dreptu laudã cu archierei straluciti cà si cea romana? Care pote produce unu Innocentiu, Sava, Maioru si alti asemenea, ce fora sfiela poteau dice cuvintele Apostolului: cà inchisorrea, easilie si batãi a sufferitu pentru Christu si pentru beserica? Ecce dar' ce ar' fi de facutu! a adastã cu perseverantia intru conservarea drepturiloru, ce inca le possidemu desi nu in essercitiu dar' in principiulu dreptului istoricu necontestabile, si a intefi cu totii intru resuscitarea, celloru parte neglesse de noi insi-ne, parte oprite a se continuã sub pretestu cà beserica romana nu pote sè formeze statu in statu, cà beserica romana greco-catolica in specie adnumerata la beserica catolica universal, nu pote face exceptiune, facia cu acest'a si a-si conservã autonomia separata de dins'a — si in urma sub pretestu cà episcopii romanii greco-catolicii au destulla intelleptiune a conduce beserica si fora de concursulu sinodeloru, precumu s'a respunsu mai de currendu unui prelatu romanescu din partea inaltului ministeriu actuale.

Sè nu cugete nime cà pop'a Aenobarbu ar vre sè se ingereze a da instructiune unoru-a s'au altoru-a, s'au dora ar' vre se culpeze cu negligentia pre ore cari, neci se iee cine-va pre sine cà si o manteã, celle ce nu le-a potutu scrie cu totulu planu pop'a Aenobarbu; scopulu sãreloru de facia e numai a mai

atinge odata cord'a, dora se va mai ecillã cum-va aerulu din giurulu ei, a mai cugetã candu si candu la beserica.

A cugetã cà dora archiereii romanii mai alesu Transilvani, aru portã ce-va vina in asta direptiune, ar' fi lucru nu numai necuviosu dar' si impreunatu cu ingratitudine, candu se scie, de si nu din acte, fiindu cà popei Aenobarbu nu-i este datu a intrã in archivele episcopesci, — dar' din audiu, cumca de la cellu de in urma sinodu tienutu la Blasiu — nu intellegu electorele — archiereii rom. in contenuu au batutu pre la usiele inalte pentru possibilitatea de a tienè sinode, de a repune beserica in contenuitate acestui dreptu istoricu? Dar' ce? atari passi de incercare s'au intre-prinsu chiaru si de mireni mai cu sema candu Vienn'a erã mai aproape de càtu Pest'a. — Apoi ce vorbiã lumea despre incercarile acestoru passi si despre resolutiunile capetate? Pop'a Aenobarbu nu are in cugetu a se estinde de astadata la acte, ci a vorbi cu asta occasiune numai prin cuvintele, ce se portau in rostulu viu allu omeniloru. Doue puncte se credeau a fi, de unde depinde possibilitatea tienerei sinodeloru: Rom'a si Vienn'a, seau vorbindu de presente; Strigonulu si Pest'a. In càtu pentru loculu primo-primu cam de commune asiã se vorbiã pre intru omeni cà Rom'a nu ar' fi fostu contr'a ca greco-catolicii sè-si essercite drepturile lor ecclesiastice, ba inca si mai multu, se audiã din rostulu unoru fruntasi mireni cari in anii trecuti conferisse in acestu obiectu cu nunciatur'a de Vienn'a, se spunea adeca, cumca nunciatur'a sè le fia dîssu cam asiã: pentru ce romanii gr.-cat. totu ambla dupa invoirea de a si tienè sinodu, cà acesta invoire li este accordata din partea Romei atãtu in tenorea punteloru unirei, càtu si in intielessulu dreptului besericescu! — Cà in càtu poteã fi fundata faim'a acest'a, cellu ce ar' vrè sè se informeze mai de aproape, ar' potè forte maiu, pentru cà sunt inca in via vechi-pote multi din acei-a; pop'a Aenobarbu pentru cumpenirea essacta a starei lucrului nu are de càtu se attinga aci si versiunea divergente, cumca marele Archiereu Siolutiu ar' fi avutu multe neplaceri, candu si-a datu espressiune la dorintia inimei salle de a nu fi inpedecatu intru tienerea sinodeloru. — Cà in càtu se potu impacã aceste doue versiuni diverginti, voru scie sè judece toti ce-i ce suntu instare a petrunde mai aduncu in politic'a moderna, — destullu cà versiunile din deceniile trecute ne facu a crede cumcã Rom'a, cellu pucinu directe, nu s'ar' fi oppusu la tienerea sinodeloru. Asiã dara alta erã se fia caus'a netienerei lor; si care alt'a de càtu seau neinvoirea regimulu lu aescu, seau dora si nepesarea nostra! *)

Ore din ce cauza ar' fi regimulu contra tienerei sinodeloru, candu se scie cà din tienerea acestoru-a nu pote rezultã de càtu unu bine speciale pentru beserica greco-cat. si pentru credentiosii ei, cari inca sunt cetatiani ai patriei cà si cei de alte confessiuni, si estu rezultatu speciale pote sè aiba influentie bune si in interessulu mai generale allu patriei communi! Cum sè poteã dara cà unu regimu sè fia contra la binele si interessulu seu si inpedecandu binele unoru confessiunali sè impedece insu-si interessulu patriei? Lucru ne mai auditu, va dice nescine cu mirare. — Nu vomu sta inainte cu probe pentru asseritiunea nostra, pentru cà aceste potu fi inopportune si de asta data cadu afora din cuadrulu estoru sire, rezervãmu probele autentice pre de alta data, adaugandu numai dical'a rom. cà de unde nu este focu, nu essè fumu. Ci se nu cugete bunii lectori cà dora pentru aceea nu le producemu, fiindu cà nu essistu,

*) Amendou, si a nime regimulu impinsu si de ierarchia catolica de ritulu latinu, care de o parte aborresce sinodele, era de alt'a tinde la vechi'a tutela a supr'a greco-catolicoiloru. Red.

voru fi mai bine venite acellea atunci, cà du va cere necessitatea si impregiurã Servata manebunt.

Cà deca s'a oppusu regimulu estom vointie a gr. catolicoiloru, ce trindetanu la asiã ce-va, inca nu e gtt de explicatu. Dicu unii, ceea ce fi pote crele, cà pre sub mana se fia cratu Rom'a, care prin rostulu nunciaturai de in Vienn'a in facia romanii si-aretã bunavointia parintiesca, in pre sub mana prin regimulu lumei lucrã din contra. Ce lucru siodu?

Nu se pote neci presupune Unde ati vediutu mama, carea sè rffiloru sei pietra in locu de pane? In numai a dice, dar a si cugetã asiã cete despre Rom'a, ar' fi aproape de calumnia Rom'a sè se arete asiã de vitrega m'm'a facia cu Romanii caroru-a nu nuda dupa religiune dar' si dupa nume sange li place a fi fifi ei?

„Rom'a-i mam'a nostra buna:
De la dins'a-amu mostenitu
Limb'a dulce si strabuna
Si unu nume stalucitu
Religiunea si alte tote.“ etc.

Asiã se dice in unulu din Arietele moderne daco-romane censuru pre cumu se crede (deferite) prin fãisulu si cunoscutulu Kooos Feri cu fid anului espiratu in diurnalulu magice „Kelet.“

Si deca regimulu totu-si nu lar spiratiunile Romei a fostu atãtu de tinace in concederea respective involde a se tienè sinode in beserica gr. tr atunci din ce motive a potutu fi cuget'a reserva si cu ce pretensiune nu in dechiaratu odata gratios'a si in invoire? De frica nu pote fi neci vor — cà romanii, mai cu sema asiã ta in doue, cum sunt din interesse polit mai inalte — propter emolument patriae sunt slabi, — nu-su in statu produce ce-va cu multu mai insemna de càtu montes parturientes, — daru altu cumu, rogu-ve, ce frica ar' si potè lumea potenta de effussulu sinodu gr. cat. alle carui agende atãtu de strinse prin legile sustatorie si instatunate asiã de bine la casu de la chiaru si prin commissari regesci, care commune representa ochiulu regimulu nu au si nu potu sè aiba neci unu reptu de a taiã in interessele comuni a statului. Sinodulu are de a face nu cu trebile interne ecclesiastice doctice. Beserica a nu este statu politicu pentru cà imperati'a lui Christu din lumea acest'a, chiamarea ei e fericitarea interna a omeniloru, nu se occuasiã dara cu trebile lumesoi alle statului, prin urmare neci nu ar' competè gimeloru lumesoi a pune stavile de staretai ei.

Se pote cà pop'a Aenobarbu in sfatosiele salle si pana aci a abusatu pacienti'a buniloru lectori, inse convinsu, cà deca nu din altu interessu, cea pucinu pentru omorirea tempului dillele de ierna si pentru cà romanii de presente li este denegata rola in terrenulu politica sociale, — le vor perlege acestea pana in capetu, voiutu me demittu in acestu puntu ce-val mai departe. — Sè punemu dara pã cumu dice lumea, cà regimulu ori din cause binecuventate, cari precumu diurati nu voimtu a le descaloi aci tare, nu s'a invoitu neci pana astate cà romanii gr. cat. sè tienã sinode; u nasce acum intrebarea facisia, cà principiulu ore avere-ar regimulu dre tu la acest'a? — Bine se ne insemnã cà scrietoriulu estoru sire nu vre sè aprinda paie in capu si sè-si facea necu pre care dupa intelleptiunea modern l'ar' fi potutu incungiuurã; ellu nu sè vorbesca neci aci din alle salle, cà principiulu dreptului ecclesiasticu, cal ori si cumu de egoistu sè appara, egi recunoscutu de ori ce statu crestinu e consuna cu drepturile atãtu universu càtu si speciali alle staturiloru.

Beserica cà totalitatea crestiniã este corporatiune, care trebe sè-si a-

...si esserote drepturile salle necon-
...barte; drepturile ei au se fia si sunt
...cunoscute de regimile fia carui statu
...stinu, si din reciprocitatea ce assiste
...tre statu si beserica, fia care statu e
...toriu nu numai a i-le recunosc, dar'
...si intinde mana de ajutoriu si a-i
...pe potentiosa essercerea drepturilor,
...ri avendu de scopu inaintarea bine-
...li commune allu credintiosiloru, neci
...adu nu potu se stee in contrastu cu
...sele statului. Cum potea dara regi-
...ulu ca oprindu candu-va tienerea si-
...deloru se lucre insu-si in contr'a in-
...resseloru statului si se inapoieze bi-
...le cetatianiloru sei? Ca cumu se pote
...templu acest'a nu ni da voi'a a desfa-
...ra mai resfirtu, pentru ca nu con-
...ne cu constellatiunea presente si cu
...setiunea popei Aenobarbu. — de-
...llu ca statulu din consideratiuni
...si inalte a potutu, ba vedemu ca si
...na asta-di si-permitte cu gratia a
...ne stavile tienerei sinodeloru si prin
...mare si-pote permite a lucr'a in
...tr'a interesseloru salle. Acest'a se
...veresce si din natur'a agendeloru
...odali.

Vedemu ca mai multu ca ori si
...ndu in dfilele nostre se conturba re-
...anunile, a caroru deslegare salutaria
...dreptu cade numai in sfera agendeloru
...odali, si cari prin sinode s'aru pot
...mplana si compune, cu ce intielep-
...ne pote dara unu statu difficulta
...a-di tienerea sinodeloru? Au nu regi-
...oloru moderne li-ar placé a-si atribui
...roducere a institutiuniloru liberali si a
...rtatii confessionali, si totu aceste re-
...ne se fia atatu de incapetinate facia cu
...nerea sinodeloru? Greco-catolicii sin-
...ri se fia eschisi de la gratia libera-
...tati moderne si acest'a in semnu de
...uneratione ca sunt unitice beserie'a
...mei. — Nu ne dimittemu totu-si mai
...ancu in meritulu acestei cause, ca nu
...m-va se se para ore cui ca ne-amu in-
...su mai lungu de catu copert'a, pana
...de dora nu ajunge competent'a popei
...barbu. Nu amu poté accepit' cum
...regimulu se impiedece desvoltarea
...ressululu beseriei, deca nu cum-va
...lia intimplare mai recente cu sinodulu
...cesanu din Gherl'a nu ni-ar' fi datu
...a la atare suspitiune.

Ve aduceti a mente, ca abia trech
...ulu, cum se vorbia si prin foi de
...tienerea unu sinodu diecesanu
...in Gherl'a, si cum nu multu
...pa aceea a tacutu tota chronic'a de
...re dinsulu? Ce tacere tainica domnesce
...atunci incoce, — pare ca lumea
...ci nu mai viseza de sinode.

Intre episcopi gr. catolici, pre-
...ri pop'a Aenobarbu nu se sente com-
...entu ai amenti decatu cu reverentia
...intre acesti capi ai beseriei prea
...nerandi s'a aflatu unulu, la acarui a-
...na nobile indata dupa primirea scep-
...vului archirescu a si petrunsu dorin-
...ea commune si ferbinte a fililoru sei
...detesci — dorulu insetatu de a tiené
...ode, ah! dar' acest'a a fostu si este
...dorinti'a neastemperata a animei salle
...rintiesci, pentruc'a prea bine a ven-
...tu dinsulu, cumca numai pre asta
...alle se potu complana difficultatile
...le multe, ce occurru facia cu trebile
...plactice fundatiunali si administra-
...ve besericesci.

Acestu prelatu prea venerandu ar-
...endu de zelulu si binele poporului
...u, consciu de pusetiunea sa inalta si
...conscienti'a dreptului ce l'are beser-
...a, de la inceputu indata dupa luarea
...pturulu pastorale, a incercandu pasii
...re complanarea salutaria dandu ini-
...tiv'a de a tiené unu sinodu diecesanu
...tu. Concependu ideea marele archiereu
...a mai colindatu pre Pilatu si pre
...afia, ci sciindu ca beserie'a are drep-
...a de a tiené sinodu si despre acest'a
...incunoscintia apoi pre regimulu re-
...ctivu, a desiptu tienerea lui si cei
...vocati s'au si adunatu toti cu ani-
...le palpitandu de bucuria. Sinodulu
...xtu si-a cunoscutu competentia si
...area delicata a tempului presente,

pentru aceea neci nu s'a estinsu de catu
...numai la acellea ce erau si sunt mai
...imperative. — Dupa tienerea sinodului
...s'au rentorsu membrii pre acasa, conso-
...lati ca s'a facutu inceputulu pentru re-
...punere pre basea cea fericitoria a sino-
...daliati, — s'au reintorsu dar' nu cu
...aceea bucuria neci cu acellea illusiuni
...de sperare, cu cari s'au fostu adunatu,
...ca-ci in restempulu treidiurnu allu tien-
...nerei sinodului a fostu sositu si resolu-
...tiunea miristeriale relativa la prein-
...scientiarea episcopului despre tienerea
...sinodului. In acesta resolutiune, pre
...care si pop'a Aenobarbu avu fericirea
...neconsolatoria de a o vedé cu ochii, in-
...tre altele se dicea ca Episcopulu are
...destulla intieleptiune a conduce dieces'a
...si fora concursulu sinodului, etc.

Ce cugetati, descoragiatu acestu
...incidentu pre zelosulu archiereu? Nu,
...necé decatu! Neci chiaru pentru com-
...plimentulu facutu nu a desistatu de la
...propusu, inse nu a potutu se nu se dis-
...guste, vediendu ca inaltulu regimu, ca-
...rele l'a aflatu demnu de sceptru archie-
...rescu i denega nu numai ajutoriulu si
...spriginulu speratu ba i chiaru difficul-
...teza intreprinderile spre fericitarea die-
...cesei salle. Sinodulu s'a tienutu in lini-
...sce si pace, s'a compusu unu statutu
...diecesauu cu propunerea de a se sus-
...terne cu comitiva archieresca la in-
...altulu ministeriu spre aprobare, re-
...spective spre sciintia. Acestea le a con-
...comitativu si insu-si episcopulu in
...persona, ne cautandu la eventualitatea
...incidentului precessu. — Dupa catu-va
...tempu s'a reintorsu episcopulu incar-
...catu de promisiuni si sperari, dupa ar-
...chiereu a sositu si statutu in deretru ins
...dorere ca cu resultat negativu si intre
...altele cu cod'a clausale, ca concediendu-
...se asiá ce-va diecesi de Gherl'a, ar'
...insemna a-i dá unu privilegiu, ce ar
...stirbi integritatea beseriei catolice,
...etc. Scriptele s'au pusu ad acta, pentru
...ca diecesanii au tacutu cu totii, inse
...cellu pucinu unii nu si-au depusu spe-
...rerea incrediendu-se in zelulu archie-
...reului. —

Se vedemu de ce parere sunt opti-
...mistii, ore ce era de facutu atunci?
...Uni-su de parere ca tacerea a fostu ca
...miera, alii ca va mai fi inca tempu,
...era pessimistii de cari se tiene si pop'a
...Aenorbabu, dfeu ca se fi batutu fier-
...rulu pana ce nu s'a fostu recitu, se se
...fi pusu cu totii a sprigini pre archiereulu
...si cu respectulu cuvenitu se fi facutu
...representatiuni, se se fi alessu una de-
...putatiune condussa firesce de capitula-
...ristii din Gherl'a si pre asta calle nu
...mai ce s'ar' fi potutu dora mediului
...aprobarea statutulu si cu ellu tienerea
...pre venitoriu a sinodeloru diecesane:
...Nu importa chiaru de s'ar' si superá cine-
...va pre pop'a Aenobarbu, deca cutedia a
...dice ca s'a pofitu mai multu zelu si
...mai multa energia.

Beserie'a e corpulu lui Christu,
...cum va ajunge acest'a la tiena, deca
...fia care dintre membrele ei va trage in
...parti differite si nu voru nesuf tote in
...direptiune cu capulu? Nu voiú se dfeu
...cu aceste, ca dora s'ar' fi aflatu sufletu
...de romanu, care se nu aprobe fi se nu
...aplaude passii si vointi'a archiereului,
...ci numai unei pareri individuali voiú
...a-i dá espressione, ca ni-a lipsitu ener-
...gia receruta, pentru ca cu multu se pa-
...rea mai usioru unoru-a a continua at-
...tunci, decatu a incepe candu-va era-si,
...si togmai pentruc'a amu lassatu de a
...mana occasiunea, cellu pucinu in a dou'a
...linea, nu ne potemu escusa. Archiereulu
...zelosu si-a aretatu bunavointi'a ca tra-
...poporu, beserica, cleru si scola, din par-
...tea nostra se recere taria de sufletu
...firesce ca pre base solida si intre mar-
...ginile neimputabili.

Dar' neci acumu nu e tardu, in
...catu se avemu causa de a abdice cu to-
...tulu, ca inaltulu regimu, deca nu a a-
...vutu occasiune a se convinge neci pana
...acum'a de justele pretensiuni de dreptu
...alle greco-catoliciloru, — deca inalt-
...tulu regimu neci pana asta-di inca nu a

venitu in placut'a pusetiune de a vedé,
...cum ca numai pre calle sinodale se pote
...pune capetu emergintieloru neplacua,
...si numai asiá se pote da sboru avanta-
...giosu in tote direptiunile ce se afla in
...decadentia, cellu pucinu prin adastarile
...nostre, ce le amu face de acumu inainte,
...va veni la deplin'a convictiune, cumca
...concediendu gr. catoliciloru se-si esser-
...cite intre marginile legei drepturile loru,
...va contribui multu la inaintarea binelui
...commune in genere, a beseriei si con-
...fessiunei gr. catolice in specie, ba si
...Eminentia sa primatela de Strigoniu
...inca va trebui se se convinga cumca
...contrariandu-se acestei dorintie sante
...si juste nu pote se servesca in emolu-
...mentum si ad incrementum ecclesiae
...catholicae.

Scie pop'a Aenobarbu ca pote se
...nu placa toturoru sfatosfele salle ace-
...stea despre sinodu, pentru aceea si-a
...pusu numele de Aenobarbu, si altcumu
...sfatosfele aceste cu a nevoia voru poté
...se aiba ce-va resultat, si pre catu s'au
...parutu de lunge si ostenitorie pentru
...zelosii lectori, pre atatu de scurtu pote
...se fia resunetulu loru, dar' totu-si a cu-
...tedtatu a essi cu elle in publicu, ca se
...dee ansa celloru competenti a mai cu-
...getá la mediulocele legali, prin cari s'ar
...poté realisa.

Pote ca amu chiaru abusatu cu
...pacienti'a lectoriloru nostri, — ceremu
...dreptu aceea escusele nostre, si deca ne
...va mai veni bine, cu occasiunea mai de
...aprope, vomu poté se ne sfatosimu si
...despre legalitatea sinodului mixtu, pana
...atunci terminamu de asta data cu motto
...de la inceputu.

Au scrissu in dieces'a Gherlei, la
...inceputulu anului 1876.

Pop'a Aenobarbu.

Selagiu.

Venerab. ordinariatu diecesanu afindu
...prin officialu protopopescu, ca invetiatoriu
...d'in comun'a Bredu, tractulu protopopescu
...anul Bredului, Teodoru Muresianu, in annulu
...trecutu n'a facutu progressu indestultoriu
...cu elevii sei d'in cauza, ca d'insulu ambla
...la scola d'in comun'a invocoinata, Créc'a,
...impuse numitululu invetiatoriu a se mutá nu-
...mai decatu cu locuinti'a sa in Bredu. De
...abia se mutá inse invetiatoriu la Bredu,
...candu éca se trediesce ca dinsulu — fara
...de a fi premersu judecarii vre-o cercetare
...disciplinaria écu noua susternere d'in partea
...officului protopopescu, ba chiaru fara scirea
...acestui officiu — e destituitu si in loculu
...lui la cererea unoru sateni — precum se
...vorbesce — bine ospetati, denumitu fiulu
...parochului d'in Bredu, Vasiliu Popu, care
...fiindu inainte de Teodoru Muresianu —
...preparandu absolutu si calificatu — aprope
...la 10 anni invetiatoriu in Bredu nu invetiá
...copii la nimic'a si se aretá atatu de necua-
...lificatu, incatu intr'unu sinodu tractualu, in
...care — fiindu si intielepti'a miréna de fa-
...cia — se tractá despre starea invetiame-
...ntulu poporalu in tractu, fu silitu in faci'a
...sinodului se abdica de officiu seu. Acesta
...abdicare a invetiatoriu de nou numitu,
...Vasiliu Popu, o primi si Venerab. Ordina-
...riatu si-lu indemna, ca, in casu, deca voi-
...esce se mai fia unde-va aplicatu de inveti-
...atoriu, se depuna essamenulu de qualificati-
...une, cu care essamenu Vasiliu Popu inse —
...forte intieleptiesce, precum s'a adevéritu
...acum'a — a remasu datoriu pana in diu'a
...de adi.

Acestu-a este faptul pe catu de simplu,
...pe atatu de tristu.

Fia-mi acum permissu a pune unele
...intrebati.

Cum consuna decisiunea Venerab. Ordi-
...nariatu referitoria la essamenulu de cua-
...lificatiune a lui Vasiliu Popu cu numirea
...lui — a cellui necualificatu — in loculu
...unui invetiatoriu calificatu?

Deca a voitu V. Ordinariatu prin ace-
...stu actu mai multu decatu rigorosu (spune-
...ti-i pe nume „arbitrariu“ R.) se inaintedié
...invetiamentulu poporalu in comun'a Bredu,
...pentru-ce n'a denumitu in loculu lui Teo-
...doru Muresianu unu invetiatoriu mai dili-
...ginte si mai calificatu decatu ellu, ci pe

Vasiliu Popu, care in decursu de aproape 10
...anni a datu dovedi destulle, ca n'are nici
...idea despre invetiatoria, pe care Ven. Ordi-
...nariatu insu-si lu cunoscé si l'a judecatu de
...realtificatu si care occupandu-se, de candu
...e Teodoru Muresianu invetiatoriu, exclusivu
...cu economi'a, n'a potutu se se cualifice de
...invetiatoriu ci d'in contr'a, — de a fostu
...cu potintia?

Ce va fi de invetiamentulu poporalu
...in dieces'a nostra pe langa ásemene procedu-
...re d'in partea Ven. Ordinariatu? Unde
...vomu ajunge cu trebile nostre basericesci si
...scolarie, deca la simpl'a cerere a unoru sa-
...teni — pote castigati pentru acest'a — se
...voru destitui invetiatorii si denumi in loculu
...loru alii recomandati si judecati de cuali-
...ficati numai d'in partea celloru interessati
...si din a nepreceptoriloru sateni?

Pote-se óre acceptá, ca pucini inveti-
...atori bine cualificati si demni in tota pri-
...vintia de numele lor — cari ni au mai
...remasu — se romana pe acesta cariera plina
...de spini si se nu se duca — la alte officie
...mai multiamitorie, vediendu, ca ei suntu
...„Vogelfrei,“ se potu lipsi de posturile loru
...in mediulocele erneli si pune cu muiera si
...pruncii pe nínea fara se li-se acorde grati'a.
...— ce se acorda si celloru mai mari crimi-
...nalisti — de a li-se ascultá acus'a?

Afiá-se va de acumu inainte unu sin-
...guru omu de caracteru, care vediendu, cum
...se tractedia la noi invetiatorii, se doresca a
...fi invetiatoriu in dieces'a nostra? si ce vomu
...face noi cu de acei-a, cari numai de rei
...voru veni la noi?

Poti se te miri apoi — vediendu acé-
...sta procedura d'in partea auctoritatii beser-
...ricesci supreme in dieces'a, deca audi fapte
...ca cea adussa inaintea sinodului vicarialu,
...tienutu asta toamna in Sineleulu Silvaniei:
...ca unu domnu protopopu, allu carui nume
...s'a retacutu d'in respectu cátra domni protopopi
...ce érau de facia, a castigatu popo-
...rulu pentru protegiatulu seu recurrente la
...postulu invetiatorescu d'in comun'a lui prin
...aceea, ca a micioratu solutiunea altmintrea
...inca destullu de debila a invetiatoriu?

De aceste rane avemu noi in dieces'a
...nostra si mai multe, si mai dorérese; ar' fi
...tempulu supremu, ca Ven. Ordinariatu se se
...ingrigesca de vindecarea loru, ca reula se
...nu se latesca preste totu trupulu.

Eu me tienu a fi unulu d'intre acei —
...numerosi in evulu nostru scepticu, — cari
...cunoscú meritulu beseriei d'in trecutu si
...chiamarea ei si santa si lumésca in presente
...— si me aplecu cu profundu respectu ina-
...ntea ei; dar' togm'a pentru acest'a me dóre,
...ca vedu prin ásemeni lucruri alterandu-se:
...increderea in dreptatea unei auctoritati ba-
...sericesci atatu de inalte, ofensandu-se cei
...mai buni d'intre preuti si invetiatorii, crea-
...cendu neinteressarea si instrainarea intiele-
...gintiei nostre mirene de la affacerile basa-
...ricesci — care impregiurare produce alo-
...curi-a frupte forte intristatorie, — descura-
...giarea celloru-ce nu potu contá la altu sprig-
...inu decatu la faptele loru demne de recu-
...noscintia — si audu la totu passulu unu
...murmuru surdu, dar' de aceea mai tenace,
...de reindestullire si amaritiune.

Hinc illae lacrymae! Ddieu mi vede
...sufletulu.

Unu fiuu credintiosu allu diecesei.

Nasaudu, in Ianuariu 1876.

Dle Red! Ne cotropesce gidovismulu,
...acesta plaga, aceste lipitori, cari se infigu
...in corpulu poporului si-i sugu sangele si
...medu'a!

Loviti de acest'a si alte nenumerate ne-
...casuri se pare ca n'au mai remasu nemica
...de ce se te poti buccura, si reu me temu
...ca „Vomu peri cu dille.“

Perirea ni-se va trage din noi, pentru-
...ca ori in care parte te intorci nu dai decatu
...preste discordia neunire, acaroru veninu au
...uccisu societati si popora intrege.

Amu observatu de unu tempu incoce,
...cumca in societati, intruniri, comitete ori
...ce intrebare nu se mai resolve obiectivu, cu
...intentiune curata de a ajutá binelui co-
...munu, ci tote se lucre prin influentia, prin
...pressiune fia de susu seu de diosu in folo-
...sulu unui seuu altui individu, care are
...punga mai grossa seuu gura mai larga, —

si din rancore sau resbunare către alte persoane slabe, odioase; de aici urmează că pre contul intereselor comune, persoane singurate castiga, invingu, se ingrassia se inavutiescu si in asta imbuire pre candu altii se certa — ei ridu in laintra si in afara de cei ce-i hrănescu, si pre cari-i tundu si mulgu.

Asă merge, frate heil si la noi de unu tempu in coco, se intempla lucruri scandalose.

Cellu mai prospetu au fostu alegerea unui unguru inimicu de mörte a totu ce e romanescu — de deputatu pentru cerculu Nasaudului prin alegatori romani. Nu sciū ce dīcu la acest'a insi-si ungurii; atāt'a sciū că inim'a u-ni romanu adevratu trebuie să sangere, să se revolte candu vede că nu ni-a remasu nici atāt'a omenia, căta se cere că se urmăm instinctului naturalu, si se nu ne facemu de risu la straini, pana si la gidovi.

Nu am avutu datina a apelă rufele in locu straiu; nu mi-a placutu a face că lumea se ne mai scia tote peccatele nostre, dar' dupa-ce rezultatulu alegerei e acum'a cunoscutu si publiculu face din acest'a felu de felu de combinatiuni sinistre asupr'a totoror romanilor din distr. Nasaudului trebuie să o spunu pre asta calle verde, cumca la alegerea acest'a au fostu in jocu trebi curatu gidovesci, inscenate de cu bunu tempu, si esecutate prin romani. Acest'a au fostu usioru de ajunsu, pentru-că sciū că gidovulu e gidovu, carele in intielegere cu satelitti guvernului, de care haru satanei! avemu destulli in districtu — ce nu potu face asta-di? — La ce nu se potu demite aceia, cari de candu si-au pusu petiorulu pre acestu tīnūtu ne a facutu totu rusine. — Destullu că acesti-a — gidovii si satelitti — cu manier'a loru prin o lovitura au prinsu, cumu dīce proverbulu „mai multe musce“ au facutu adeca servitū guvernului, au datu in man'a gidaniloru nise venite colossale si-au facutu din nou districtulu de rusine in faci'a lumii.

Dar' se vedemu cumu s'au intemplat.

E cunoscutu că distr. Nasaudului are pentru scopuri de cultura, pentru sustinerea instituteloru inca din tempii trecuti averile proprie, intre cari e si venitul din dreptulu de carcimaritu si anume 3 din 4 parti a summei totale, era a 4 parte din regalie si-au rezervatu-o comunele pre sem'a loru.

Dreptulu de carcimaritu in 29 comune, asiā numite libere din vallea Somesiului au fostu datu in concretu la o compania gidovesca pre annu cu 33.000 fl. v. a. Si acestu dreptu se intinde inca pana la finea an. 1876.

Pentru administrarea averiloru scolarie esiste unu comitetu administratoriu de fondurile scolarie granitiare. Acestu comitetu (din vr'o 44 membri) intr'unu periodu de 15 anni au essarendatu regaliele in intielegere cu reprezentantii comunali parte prin licitatiune publica, parte din mana libera.

Cam prin Septbre a. tr. adeca cu 16 lune in ante de espirarea terminulu avutu, se pune o fractiune din suanimitulu comitetu scol. adeca cati-va insi din Nasaudu, si fora a consultă pre intregu comitetulu inchiaia cu compani'a vechia gidovesca unu contractu in poterea carui-a se prolongese terminulu de arenda pre alti 10 anni in ante cu crescamentu de 2000 fl. v. a. la annu.

E cunoscutu cumca acesta compania tiene in regi'a sa propria câte-va comune mai mari din districtu, era in collea mediuloce seu mice are subarrendatori cari solvescu companiei la annu 35% de la summa ce o platescu companistii in fonduri pentru fiecare communa, si astfelu profitulu ce l'are compani'a, seu daun'a ceo pierdu institutelu si comunele nostre la annu se urca la cellu pucinu 10,000 fl. v. a. era pre 10 anni la 100,000 fl. v. a.

Avisu comunelor si membriloru comitetului, cari, au fostu totalu eschisi de la acesta causa!

Passulu acestu unilateralu si pocitu in forma, au irritatu forte spiritele in afara de Nasaudu, si s'au aflatu unu numeru de locuitori si proprietari din cerculu San-Giorgiului si allu Rodnei, cari punendu-se pre terenulu economicu au indreptatu către mini-

steriu unu protestu, prin carele se rōga a se respinge contractulu cu gidanii (ajunsu in Pest'a fora scirea celloru competinti) si ordinarea vinderei dreptulu de carcimaritu prin licitatiune publica.

Totodata s'au facutu din mai multe parti si oferte in scrisu de câte 40-45 mii fl. v. a.

Protestulu acellu a firesce n'au placutu fractiunii, carea si-au luatu ansa a se porni asupr'a opozitiunii că venturile din dīllele Dochiei, si a o insultă in modu ne mai pomenitu, sustienendu intre altele pocite, si aceea că: ei pactantii (fractiunea) nu-su nimenui responsabili de faptele loru.

Lassandu-i se-si serbeze prasnuculu, se se preamble de sub-suori cu gidanii si se se buccure impreuna de isprav'a facuta, — adaugu că se respandisse scirea, că guvernulu ar' fi respinsu contractulu din motive suficiente si ar' fi si ordinatu licitatiune publica.

In urm'a acestorua-gidanii, cari pana acilea spesasse — cumu spunu gurele rēlle — o summa de bani si amblasse pentru inchiairea tergului de cu bunu tempu in ruptulu capulu se pusera acum'a din nou la lucru, alergara la Pest'a din nou cu alti gidovi botezati de pre aici, si in scurtu i vedemu multiamiti intorsi acasa.

Pentru Nasaudu trebuia unu deputatu nou si se spune că matadorii de pre aici au assecratu pre dl. Tanarky, că lu voru face deputatu deca va mediuloci aprobarea contractului, si ungurulu apromisū Dupa acestea negociatiuni in scurtu vedemu pre dl. Tanarky de putatu alesu, si contractulu cu gidanii aprobatu cupotere pre 10 anni.

Ecce cumu spela o mana pre alt'a! Ecce cumu se folosescu strainii de noi că se ne batjocuresca in totu modulu! Ecce cătu ne costa pre noi acesta alegere! Ecce cătu de frumosu s'au facutu din o afacere interna economica capitalu politicu si scie acum'a tota lumea cine va trage procentele celle mai grasse din acestu capitalu.

Pana un'a alta toti si-au partea loru: Guvernulu si-are deputatu pre placu si prin urmare increderea romanilor; gidanii si-au contractulu la mana si prin urmare profitulu enormu, si calleā deschis. de a ne mai insultă ca si pana acum'a, satelitti si au mangaiare că au potutu face servitū bune celloru de susu, si filoru lui Israelu, era noi cesti alati avemu rusinea pre nasu, si institutelu assecrate pre 10 anni din grati'a iupaniloru Jantel et Brecher, fora de a caroru mila ar' fi vai de noi, ceea ce o dīcu inse-si barbele albe, cari sunt in stare se te tōce cu cārgea in capu, candu te-ai incercă a areta că si crestini ar' fi asiā de buni seu si mai decātu gidanii loru.

De sine se intielege că gidano-filii de odatata cu capulu nu voru a concede că ungurulu s'au alesu in urm'a acelloru negociatiuni, ei afirma că s'au alesu pentru că fiindu ellu tare si mare in Pest'a, pōte, si va face Nasaudulu servitū mari, va aperā autonomi'a districtului, va lucrā se nu se atace contractulu inchiaiatu cu regimulu mai anni trecuti, etc. totu frase cu cari satrapii au imbetatu pre poporu si pre alegatori la tōta ocaziunea, că se-i duca pre ghiacia unde li place loru, dar' cari nu s'au mai implinitu nici odata, si nu se voru implini dupa voi'a nostra, de le-amu tramite dieci seu sute de deputati unguri-gidani, pentru că intr'acolo s'au pornitu trebile.

Acum'a fie ori cumu, atāt'a stă că s'au manatu frumosiellu apa pre mora straina, si de acest'a am ajunsu a nu ne mirā multu, pentru că si altcūm acestu cercu e unulu, care de candu cu introducerea domniei unregesci n'au alesu de cătu unguri seu ungrofilii, dar' ne dōre pentru daun'a materiala ce ni-se face cu atāt'a nesocotintia si reutate.

Ca se nu remanu datoriu, Dle. Red. cu intarirea assertiunii puse in capulu acestorua sīre mi ieau voi'a a adaugu cumca gidovimea ride si si-face trebile. salle chiaru cu ajutoriulu amiciloru romani, pre cari ori cumu se voru mască, lumea i cunosece si le va pomeni numele din neamu in neamu. Castigulu cellu colossalu, care lu scotu gidanii din proprietatea nostra, pre deoparte. lu impartu apoi pre de alta parte pintre poporu cu procentu ne mai audite. Poporulu

strinsu de necesuri de tōte laturele impramuta bani fora a-si trage sem'a că deca dupa florintu platesce pre septamana usura de 10 cr. acelle facu pre annu 520% din cari apoi se inavutiescu atāt'a si atāt'a petecosi, si deodata devinu in placut'a pusetiune de a aretā romanului cōst'a si ellu a remane domny preste casa si gradina in satu.

Numerulu celloru ce pana acum'a au caditu victima nesocotintiei loru si speculatiunei gidano-diavolice e marisoru, si se socotimu acum'a ce va fi preste 10 anni, si cati locuitori voru cadē in curs'a gidaniloru si a mioru celloru multe.

Ar' fi de doritu, ca cei ce vinu mai desu in atingere cu poporulu, se-lu capaciteze, se se ferēscu de ruina, deca domni ce conducu destinele acestu tīnūtu n'au vointia de a ne aperā si a nu ne da prēda locustelor.

Pōte cu alta ocaziune voiū mai reveni asupr'a acestorua cestiuni. P...

Proiectu de investimentu pentru scolele secundarie.

(continuare.)

51. §. Elevii de la scolele secundarie sustienute si provēdute din fonduri manipulate prin ministeriulu de culte si instructiunea publica solvescu didactrulu ce curge in fondulu acellu-a din care se sustiene seu subventiunea respectivulu institutu, — de altmintrea remanu si de aci inainte valide tote acelle contracte si compromisse ce s'au legatu relativu la punctulu cesti din urma cu patronii unoru scole secundarie.

Cu privire la statorirea cantitatii didactrului si dispensarea de la solvirea acellui-a e validu §. 31 a legii presinte.

52. §. In acelle scole secundarie, cari sunt provēdute din donatiuni regesci si din fonduri manite de orduri calugaresci si cari nu primescu nici unu ajutoriu din fonduri ce stau sub dispusetiune ministeriale, didactrulu se statoresce liberu prin sustienetorii scoleloru, inse summa didactrului nu pote fi mai mare de cum e cea de la institutelu de statu de asemenea categoria.

In casuri extraordinarie spre statorirea unei summe mai mari se recere aplacitatea ministeriului de instructiune.

53. §. Relativu la directorii scoleloru gimnasiali si reali sustienute din fondurile manipulate prin ministeriulu cultelor si instructiunei publice precum si la denumirea acestorua si a profesoriloru sunt valide dispusetiunile §§-loru 33, 34, 35, 36 si 41 a legii presinte.

Relativu la salarisarea si pensiunarea directoriloru si profesoriloru din institutelu aceste servescu de cinosura decisiunile ce se observa in privintia acest'a la celalalte institutelu de statu de aceea-si categoria.

54. §. In acelle institutelu de investimentu cari in sensulu §-lui 48 a legii presinte sunt subordinate ministeriului si dupa praca'sa subsistinte sunt provēdute prin orduri calugaresci atātū aplicarea si schimbarea profesoriloru, cătu si a directoriloru se pote effectui numai pre langa aplacitatea ministeriului.

55. §. Relativu la pedeps'a corporale, la conferintiele professorali, la aplicarea studieloru si aparatelor de investimentu precum la visitarea medicale a instituteloru sunt valide dispusetiunile §§-loru 42, 43, 44, 45, 46 si 47.

CAPU V.

56. §. Scole secundarie (gimnasiali si reali) sustienute si provēdute de diferite confesiuni relig. de municipie comune, societati seu particulari.

Diferitele confesiuni relig. din patria, municipiele, comunele si societatile potu infintiā si sustienē din poterea propria ori-ce institutu publicu numitu in legea presinte pre langa observarea conditiuniloru prescise in §§, urmatori.

Rectificare.

Dle Red.! In Nr. 85. allu pretiuitului diuaru „Federatiunea,“ ce redigeti, amu cetitu o corespondintia cu dat'a din „Trai-nei“ din 30. Dec. 1875. si subscrissa „Calignu'a.“

In acea corespund. se dīce intre alt' „că corpulu investitorescu din Resinari fi decisu in una siedintia din annulu trecut — că parint. I. Bratu..... se amineze de la actulu marturisirii, ce se in totu annulu cu scolarii, etc.

De ora ce subsemnatii inca apartina corpulu investitorescu din Resinari, — intre investitorii de asta-di suntemu mai vechi, — venimū prin acest'a achiarā conscientiosu: că nu sciū se schisū vr'odata investitorii prin nici o di siune conferentiala a loru pe par. I. Br de la actulu marturisirii scolariiloru, că acest'a nu le compete loru.

Ce privește pasajulu, unde se v besce de portarea immorală a par. I. Br observāmu, că nu cade in competintia stra că investitorii a ne interessā de fap nimeni, oi lassāmu acest'a oficialoru continte. Resinari, 11/23 Ian. 1876. — I. M. investitor. P. Santionu, inv.

VARIETATI.

(Numire) M. Sa Domnitoriulu numitu pre eppulu titulariu Joan Kutscher de Archi-Eppu allu ardiecesei de Vienn'a in Austria. Prenisarea lui se va face in prossimulu cistoriu la Rom'a.

(Statistica.) Constatarea diferitelor culori a ochiloru, peliei si a perului a lariloru din Germani'a, au produsu urmariulu resultat. Numerulu scolariiloru urca la 760,000. — Dintre acesti-a ochi vēneti 224,000 coplii, ochi auri 389, bruneti 255,000, negri 450; rosii 3; brunetu si vēnetu 1. — Pēru blondiu 410,000, brunetu 313,000; negru 3,700, rosii 192; albu 74; galbinu 15. — Pēru alba au 648,000; bruneta 117,000. Ace consemnare se va repeti totu la cinci an.

(Scolele secundarie din Ungari'a) dupa rapotulu ministeriului de culte si instructiunea publica presentatu din pre an. 1872/73, sunt in tierra 146. gimnasie. Dintre acestea 71 sunt cu optu clase; 1. cu 7 clase; 22 cu siesse clase; 4 cinci cl. 45 cu patru cl. 2 de trei clase; 1 cu o classe. La numitele gimnasie au fostu 1861 professori, numerulu eleviloru ascultatori s'a urcatu la 27,220; dintre cesti-a 20,133 au fostu magiari, 2320 germani 1424 slovaci, 2100 romani, 389 serbi si 254 ruteni. Dupa confesiune au fostu 12,164 rom. catolici; 1729 greco-catolici 1465 greco-orientali; 5112 de Conf. Elvet. 3187 Conf. Augustana, 226 unit. si 3317 unitari.

Scole reali in annulu susnumitu au fostu 47. Dintre acestea 10 cu siesse clase, 2 cu cinci clase, 1 cu patru classe, 11 cu trei clase si 3 cu doue classe. Acestea sunt reale, — la cari au functionatu 337 de professori, — au fostu frecventate de 7310 elevi si anume dupa nationalitate 5238 ungari 1529 germani, 171 slovaci, 63 romani, 319 serbi si 5 ruteni; dupa confesiune 4411 catolici; 28 greco-catolici, 395 greco-orientali 348 de Confess. Elvet; 489 de Confess. Augustana, 4. unitari si 1685 israeliti.

Bibliografia.

A esūtu de suptu tiparu fascic. XXXII din dictionariulu limbii romane, elaboratu ca proiectu de dd. A. T. Laurianu si I. Massimu, dupa insarcinarea dat'a de societate acad. rom.

Au apparutu „Intemplantile lui Pacian“ o istoria vesela in 25 capuri intocmita astfelu de S. F. — Editoru I. C. Hintici Brasieu, la Frank et Dresnand. Formatu — pag. 48. — Pretiulu 20 cr. v. a. Pentru Romanii 70 bani.

Diuarulu „Osten“ este uniculu organu de publicitate nemtiescu care lupta pentru dreptulu de autonomiā si de egalitate apera totodata causa nationale a Slaviloru Romaniloru. Lu recomandāmu cetitoriloru nostri cari cunoscū limb'a nemtiesca.

Pretiulu de prenum. pre trei lune in 50 cr. pre 6 lune 3 fl. pre annu 6 fl. Appare data pre Septemana. A se prenumerā la ministratiunea diuarului, Vienn'a, Türkgasse. Nr. 9.

ALESSANDRU ROMANU